

Nr. 91 - Persillekræmmeren - 2012

”Jerrick fra Blirup”

af A. J. Gejlager (1878-1955), Stensballe

*Den tidligere graver ved Vær kirke Erik Jørgensen
("Jerrick fra Blirup") ved at binde "løb".*

Fhv. graver ved Vær kirke Erik Jørgensen, f. 1858, har fortalt følgende om sit barndomshjem i Blirup, der engang også havde været en hyrdehytte.

Det var den usleste rønne, jeg har set. Vinduerne var små. Kun de fire kunne vi se igennem, resten var grønne af alderdom. Forstuen var brolagt som en gårdsplads. I dagligstuen var der blokgulv med huller og revner i, så det var et stort under, at vi børn fik lært at gå. Der var lavt til loft, alkovesenge (indbygget sengested) og kun et simpelt bord med bæk om. I den anden stue var der lergulv

Min far arbejdede på Tyrrestrup (et ca. 5 km nærliggende gods). Om morgenen, før han gik på arbejde, fik han en kaffepunch og et stykke brunt sukker. Når punchen var drukket, spyttede han sukkeret ud igen og lagde det i sukkerkoppen. Vi børn kappedes derefter om at få lov at drikke af fars kop. Den, der fik lov, fik nemlig også hans sukker. Vor aftensmad bestod næsten altid af nykogte kartofler og meldyppelse med rødløg i. Vor far sad da ved bordenden, mens vi børn stod ved siden af ham. Vi fik altid nok at spise. En herreret for vi børn var tørt brød skåret i terninger, der lagdes i en krumme (en slags skål), og hvorpå der blev hældt noget kaffe. Om søndagen fik vi bedre middag, f. eks. smuldret franskbrød med mælk. Det var rigtig nok en herreret, og den middag kunne vi spise uden at snakke.

En stor festdag var det, når træet til jul skulle hentes fra skoven. Det blev købt på roden, og far havde derfor et par mænd til at hjælpe sig med fældningen. Den dag, da træet kom hjem, fik vi altid risengrød og bjergfisk (klipfisk). Vi fulgte vor mor som hunde hele dagen og nød duften, mens maden blev lavet. Hvert øjeblik var vi ude at spejle efter skovfolkene. Endelig kom de, og den lækre mad sat frem. Vi fik da lov foreløbig at skrabe gryden. Med hver en kniv skrabe vi den så ren, så ren. Derefter kiggede vi langelig (med længsel) efter grødfadet inde på bordet. Mon de da ikke snart var færdige? Bare de levned noget! Omsider lagde de skeerne, og så måtte vi spise levningerne. Ja, det var festligt.

Juleaften fik vi et stykke ribben eller medisterpølse, men deri bestod også hele højtideligheden. Ja, så kunne det træffe sig, at vi skulle til juletræ i Præstegården, og det var helt eventyrligt, at vi fattige skulle med til sådan en stads. Vi kom meget i et par af nabogårdene. Sendes vi derhen i et ærinde, havde vi strenge pålæg om at gå, så snart det var forrettet.

Vi måtte ikke stå og luske. Men vi sukkede jo alligevel efter den mellemmad, som vi vidste, der plejede at vanke. Og det slog aldrig fejl, at når vi tog i døren for at gå, så sagde konen: ”Tøv lidt! Du skal da have en mellemmad”. Så skar hun en stor skive brød, bredte smør på og lagde sød ost på. Å, hvor det var herligt at se! Men mellemmaden blev ikke rørt, før vi kom hjem. Så blev den delt nøjagtigt i tre portioner, én til mor og én til hver af vi to drenge.

Når far var hjemme bandt han halmløb og solde, og de unge karle samledes da i stuen hos ham. Så snakkede de, røg tobak, så vi børn, der lå i alkoven, knap kunne se dem, og drak kaffepunche. Tit blev de fulde, så det var ikke så behageligt.

Eriks far (farfar) hed Jørgen, kaldet ”Hæld-Jørgen”, fordi han bar hovedet på hæld, og moderen (farmor) hed Trine. De drev smugkro. Fhv. gårdejer Karl A. Kristiansen, som i sin ungdom tjente i Blirup, har fortalt, at Trine havde et brændevinsanker til 4 potter (4 x 0,9661 liter), som hun skænkede af. Efter fyraften sagde vi unge karle tit til hinanden: ”Skal vi gå hen og tømme ankeret?” Hvis konen var i seng, bankede vi på ruden. Så skulle hun snart være dér. Det gik i det hele taget hårdt til mellem de unge dengang, når vi kom sammen. Ved en liegstouww (komsammen) var der levnet 14 potter brændevin. En mand, som plejede at holde sig til stedet, kom med sit anker og ville købe, men han fik kun, hvad han drak på stedet. Vi fire karle, som stod for gildet, skiftede resten, så var det til side. A kunne tåle det, og A blev aldrig ”druken under”. Men provstens karl fik for meget. Da vi gik gennem Blirup, ville han ind at kyse en anden karl, men han tog fejl og kom ind i pigekammeret. Pigen blev ræd og løb ud i den bare særk. ”Lad os løbe!” sagde A til den anden karl, A fulgtes med, og så forsvandt vi hver sin vej.

De gamle spyttede for resten heller ikke i glasset alle sammen, efter hvad den samme meddeler fortæller. Der var en gårdmand, hvis brændevinsanker tog 40 potter, og det blev sendt til Horsens for at fyldes hver 14. dag.

Som et modstykke til den her skildrede fattigdom skal omtales et håndværker- og husmandshjem, der skilte sig ud fra alle andre i sognet. Det blev bygget af snedker Niels Nielsen (Niels Graver, som han kaldtes) på én af de fra Værholm udskilte lodder, omkring 1780.

I sit ydre var huset ikke forskelligt fra andre af egnens bygninger, men inden døre var det noget helt for sig selv. En af Niels Gravers ætlinge, gårdejer. Elisius Pedersens hustru Ane Kirstine, kendte det nøje fra sin barndom i 1860'erne, da det endnu i alt væsentligt stod i sin oprindelige skikkelse.

(NB! Den følgende beskrivelse af indboet findes også omtalt i Persillekrammeren nr. 72 ”Minder fra min barndom og hvad ellers mor fortalte” med næsten samme indhold, men med Ane Kirstine Pedersen (1856-1931) som forfatter, og dette skrift må Gejlager have kendt).

Stuehusets vinduer havde 12 ruder af engelsk spejlglas, alle dørene havde fyldninger og brede karme, foroven forsynede med indskrifter. Over dagligstuedøren stod: ”Velsign, o Gud, vort Hus og Bo, det er din Naadesgave. Lad lykkes her med Fred og Ro, hvad du haver os givet”. Ved dagligstuenes inderste væg stod alkovesengene med spidsbuede fyldningsdøre med mandshoveder over, og mellem sengene en egetræs Bornholmer, der foruden klokkeslettet tillige viste datoen. I den svære kakkellovns endeplader var indstøbt to skikkelser, vist nok Moses og Kristus. Ovnens havde en stor blank kobbertud med en lille fin låge forpå. Fyrstedlågen var ligeledes af kobber med en lille låge til at regulere trækken med. Spisebordet havde korsfod og fodtrin på langsiderne. Desuden fandtes et smukt klapbord og et stort dobbeltskab, hvidmalet med forgyldte lister. Stuens fornemste prydding var dog et skab, der oventil var formet som en dragkiste.

På forsiden var en stor klap, der kunne haspes mod gulvet og vist nok tjente som barneseng. I fire af dette møbels fyldninger var indsat udskårne bibelske billeder, ca. 5 kvarter høje (80 cm), den ene af disse skikkelser havde en due på skulderen, en anden stod med en vægtskål, den tredje med en stav, den fjerdes symbol kan ingen huske. Møblet afsluttede foroven med et dobbeltskab, ligeledes med udskårne fyldninger. Endelig var der i hjemmet en rigdom af kobber- og messingtøj

Den gamle håndværker har forstået sit fag og været en flittig samler. Når han som snedker og billedskærer fornyede prædikestole og lignende i omegnens kirker, har han sikkert indføjet de kasserede ting i sine egne møbler. De ovenfor nævnte figurer havde i hvert fald siddet i en gammel prædikestol. De blev senere solgt til greve Frijs på Boller Slot for 40 kr.

Andre af sjældenhederne er gået i arv og er så vidt på rette plads. Men noget var der endnu tilbage i det gamle hjem, da en tåbelig karl en majdag 1930 satte en tændstik til og lagde det hele i aske. Huset med de gamle indskrifter og alt. Men det er ikke første gang, at et uforstandigt menneske handler ilde med gamle værdier

Indkørsel til Blirup fra syd 2011. Foto af Poul Erik Schreiber.(POS)

Kildemateriale

A. J. Gejlager, 1946. Nord for Horsens Fjord. Folkemindeoptegnelser fra Voer Herred, 173 sider.

Redaktion: FGS, POS